

Tarkastaja Falck TE-keskuksesta iltapäivää! Tulen huomenna tarkistamaan teidän peruslohkojenne pinta-aloja. Varatkaa jäljennös tukihakemuksesta, lohkokartat ja apuhenkilö mittauksiin. Tulen huomenaamulla viimeistään kello 8.30. Sopinee teille?

– Sopii huonosti. Emäntä on navetalla siihen aikaan, poika on maatalousopistossa, puimuria olisi rasvattava iltapäiväksi, pappaa olisi kuskattava terveyskeskukseen kokeisiin. Huono aika. Siirretään tunnilla. Sopinee teille?

– Sopiihan se, kunhan laitatte paperit ehdottomasti kuntoon, vastaa tarkastaja Falck.

Tätä riesaa en olisi kaivannut kiireisimpänä puintiaikana. Oikeita töitä olisi yllin kyllin ilman Falckia. Falck! Sehän tuntuu jotenkin tutulta. Falck, se maanmittari, muistan kirikkaasti! Viirukinttu, joka on oloomme vaikuttanut jo 200 vuotta. Ja nyt uusi Falck taas Euroopan unionin kaavussa. Mahtaako olla tähden kuvia housunpuntissa, kun viiruhousut on kulutettu loppuun. Minä katson vihaisena puhelinta, jonka avulla Falck itsestään viestitti. Katse kiertää pirtin seinää ja sattuu sukutilakunniakirjaan. Siinä he ovat, kaikki isännät ja emännät ennen minua. Elävää Falckia ovat aikoinaan silmiin katsoneet. Minä näkisin hänet huomenna.

Menen katsomaan hiehojen aita. Lyön pari uutta seivästä maahan ja nauaraan riukuja. Ja siinä lähellä se on, rajapyykki isonjaon ajalta, merkki 1790-luvulta. Satojen kannettujen kivien röykkiö, jonka huipulle on istutettu ja kiilattu suippokärkinen lohkar. Se on talonpojan ja valtion virkamiehen muistomerkki. Ennen sen pystyttämistä sillä paikalla kinasteltiin, kiroiltiin ja uhkailtiin. Viimeinen kortti vedettiin esiin, ja se oli ihmisen henki. Silloin valtion virkamies, tämä muinainen maanmittari Falck, joutui alistumaan, perääntymään ja nöyrytmään vihaisten korvenraivaajien piirityksessä. Rajaan tehtiin jyrkkä mutka, ja siihen piti pyykki pystyttämän. Jalosukuista maanmittaria on nimetty Viirukinttuksi minun suvussani

Viirukinttu

ja tällä sukutilalla jo yhdeksänteen polveen asti eikä kymmeneskään polvi ole jäänyt tiedosta osattomaksi. Herravihan siemen elää ja voi hyvin, kun herrat sitä itse vähän väliä ravitsevat, kuten tämä huomenissa kylään tuleva EU-tarkastaja.

Mittaamme maata askelilla ja nauhan kanssa. Tarkastamme suojakaistat ja rinnepellon kaltevuusprosentit, kirjaamme lajikkeet ja lannoitemäärät, teemme kompromissin kiistakohdissa. Olemme unionin renkejä kumpikin, niin tuottaja kuin tarkastajakin. Minun käy sääliksi tätä uutta Falckia. Tätäkö varten hänen on pitänyt opiskella agrologiksi, ja käyttää kaikki älynsä ja energiansa hallinnon epäjumalan palvomiseen. Hänen jäntevät kätensä voisivat palvella maata ja elintarviketuotantoa hyödyllisemminkin. Voima ja äly kuuluu hukkaan.

Sitten saamme mittaukset tehtyä. Olen nöyrytnyt osaani. Elämä on tuen varassa, vaikka ammattini on maailman tärkein. En yritä nolata tarkastajaa, hänen on käskyläinen, renki vähäisimmästä päästä.

Uusi Falck ja minä kävelemme rajuille kiveille ja siinä selitän, mistä on ennen

ollut kysymys, kun vanha Falck ja esi-isäni Juho ottivat mittaa toisistaan.

”Tämä torppa sai vakituiset asukkaansa v. 1773. Isojako aloitettiin tässä kylässä v. 1789, ja sen aikana tuo esi-isäni osti torpan omakseen kantatilan velkaantuneelta omistajalta. Entinen torppari nousi isäntien joukkoon, ja hänellekin alettiin mitata omia maita manttaaliluvun mukaisessa suhteessa. Hän sai kylän pienimmän talon, mutta itsenäisyys oli kaikkein tärkein.

Peltoja oli raivattu parin kymmenen vuoden kuluessa hyvä määrä asumuksen ympärille. Oli ollut isä ja monta poikaa, joiden jäntevin käsin oli kannot väännetty, ja kiviä kasattu raunioiksi.

Riihen ja Päijänteen väliin oli saatu nätti kappale peltoa, nimeltään Rorunsoppe. Maa oli savimultaa, ja ruis kasvoi siinä hyvin.

Isonjaon kestäessä maanmittari Falck asui kylällä pitkään. Kaikki tiesivät, että hän

oli Mattilan isännän kanssa hyvää pataa. Isäntä kantoi kontilla lahnoja maanmittarin majapaikkaan ja ehkä iltapuhteella puheetkin kääntyivät maanmittausasioihin. Ja Mattila toivoi, ettei rajanveto olisi ainakaan hänen kohdallaan epäedullinen. Hän lupasi tuoda taas kohta lahnoja, kun tulisi tähkölahnojen aika.

Maanmittari sattui keskellä heinänteokoikaa kylän reunalle, tänne vähäiseen torppaan, joka oli äskettäin lunastettu omaksi. Elina-emäntä leipoi leipää, pienin lastenlapsi oli hänen katsottavanaan, ja kaikki muut talonväet olivat heinäniityllä. Kova pouta kuivatti maahennää, mutta pilviäkin alkoi kerääntyä enteillen ukkosta. Oli kiire saada elävänä eväät latoon. Ja se Falck astui pirttiin viirullisissa housuissaan, katseli laudalla nousevia leipiä ja alkoi vaatia kyytiä kylälle. Kun tietä ei ollut, soutamisesta oli siis kysymys, melkoinen matka Päijännettä ympäri Keulaimenniemen.

– Ei tässä kaikkia viirukinttuja jouvuta kyyvitteleen, kivahti emäntä.

– Vai ei! Hakisitte miehiä niityltä. Minun on päästävä Harmoisiin.

– Ei o aikoa! Leivät nousi ja pesä

peäsi, ja heinät on soatava latoon.

Tässä kylässä ei maanmittaria ole kohdeltu näin huonosti missään, ajatteli tullut Falck, joka oli sentään herra, ja emäntä nimitteli viirukintuksi. Pirtin ovella hän kääntyi ja huusi: – Tämä talo saa polttaa sammalia!

Jonkun ajan päästä, samana kesänä, maanmittari tuli vetämään rajalinjoja. Alkuperäinen suunnitelma meni mynkään. Mattila sai maata äreän emännän nurkalta asti. Siitä piti raja vetää suoraan Päijänteeseen. Se olisi halkaissut valmiiksi ruisvainioksi tehdyn Roninsopen, ja peräosa olisi jäänyt Mattilan hyväksi, joka oli lahnoja kontillaan kantanut.

Roninsopen reunassa käytiin otte- lu, jossa puhe ei auttanut. Falck pysyi aikeissaan suorasta rajasta, mutta itse rai- vaaja poikineen teki siitä kynnyksy- myksen. Pelto oli tehty sadoiksi vuosik- si eteen päin eikä käymässä olevan vii- rukinttuaisen virkamiehen pirstottavak- si. Viereisestä riukuaidasta revittiin ka- tajaistet seipäät joka miehelle ja he aset- tuivat Falckin ympärille, nostivat sei- päät ylös ja julistivat korven tuomion: Jos et tie mutkoa, sinä kuolet tähän!

Mutka tuli, ihan terävä kulma, ja pelto pysyi kokonaisena. Kyläläisten sil- missä maanmittari menetti kunniansa, sillä pian tiedettiin koko kylässä kuinka Falck oli aikonut rajan vetää, mutta sit- ten peloissaan tehnyt kuitenkin mutkan. Kerrankin talonpoika veti pisimmän kor- ren, mutta hänellä oli ylivoima: monta riskiä poikaa ja pojilla katajaiset aidan- seipäät. Maanmittarin oma apulainen oli livistänyt näkymättömiin, kun ääni ko- veni.

Metsämaan kanssa Falck menette- li miten tahtoi. Hän oli emännälle jo uhannut, että talo saa polttaa sammalia. Metsä rajattiin Päijänteen lahden toisel- le puolelle, vuoreen, jonne ei saanut leh- miä laitumelle, siellä ei ollut kaskimaata ollenkaan, pellonpohjista puhuttakaan. Kalliot kasvoivat sammalta, ja kallion- välit kitukasvuista mäntyä ja koivunkem- puroita. Se maa sai kelvata, kun oli ni- mitelty viirukintuksi.

Elämä oli niukkaa, mutta nälkään ei kukaan kuollut. Peltoa oli riittävästi,

ja naapuri antoi perämaataan karjanlai- tumeksi. Taloa ympäröivät vainiomäet kasvoivat polttopuuta kuitenkin riittä- västi, eikä sammalten polttoon tarvinnut ryhtyä. Rakennushirsiä oli ostettava muu- alta, kun honkametsää ei ollut, ja vuoren hoiloista korkealta oli mahdoton ajaa niit- tä rantaan. Kerppuja sieltä käytiin teke- mässä ja loukuilla kanalintuja pyytä- mässä.

Yhden miehen tekemä kiusa ei kes- tä ikuisesti. Naapuri ehdotti maanvaihto- ta, kun oli kulunut 124 vuotta isonjaon vahvistamisesta. Hän otti vuorikappaleen oman maansa jatkoksi ja antoi vaihdossa uuden palan peltojen takaa, juuri siitä, missä karjakin oli käynyt kesäisin. Sama- mana vuonna silloinen Mattila kauppa- si lisämaata, ja kaupat tehtiin 17 hehtaari- ta, joka sisälsi valmista peltoakin ja kol- me latoa. Ensimmäinen askel mielival- lan korjaamisessa oli otettu, mutta suku- polvet olivat edenneet jo kuudenteen.

Kun oli kulunut 185 vuotta, tein maakaupan, jolla korjattiin vanhaa vää- ryyttä 12 hehtaaria. Ja kun oli kulunut 194 vuotta, tein toisen kaupan, jolla maat laajenivat 22 ha. Olen kyllä yhdeksättä sukupolvea, joten hätköinnistä ei voi syyttää, mutta kannustimena on parin sadan vuoden takainen tapaus, vääryy- deksi koettu ja oikaisua huutanut. Hä- meessä tämä on tyypillistä.

Pitkävihaisuus taitaa olla maan tapa. Historian rattaat jauhavat, ihmis- ten ylivalta toisia kohtaan murenee. Vää- rrydetkin oikenevat, eikä kosto rakenna pysyvää olotilaa.

Jos mennään kohta huoneeseen, minä näytän, että maanmittari Falckin tuomio puuttomasta talosta ja sanna- leen poltosta pesässä meni pieleen. Minä näytän metsätaloussuunnitelmaa, jonka mukaan tilallamme on puuvaroja 22 000 kuutiometriä. Vuotuisella kasvulla läm- piäisi monta pesää, ja sammaleet saisi- vat olla rauhassa, kun ei niitä käytetä enää edes hirrenvarassa. Se, joka kantoi kontilla lahnoja, sai silloin paremman tilan, mutta jälkeläiset menettivät sen. Ja maanmittari, joka valtaansa käytti, kuoli melko pian näiden toimitusten jälkeen, vaikka oli nuori mies.

Jos kohtalo olisi sallinut esi-isille-

ni enemmän maata, olisi pirstominen ta- pahtunut jossain vaiheessa, viimeistään 1900-luvun puolella. Suvulla pysymi- nenkin on niissä tilanteissa aina vaaras- sa. Se on nähty lukemattomissa tapauk- sissa tällä kylällä ja vähän laajemmin- kin. Jatkuvaa jakamista se on ollut, kun- nes maat piiputaan postimerkin kokoi- siksi kirpaleiksi.

Omia esivanhempia muistellaan mielellään, varsinkin, jos heillä on ollut onnea ja menestystä. Pitäjän papit, luk- karit ja nimismiehet ovat muisteltavia henkilöitä hyvässä ja pahassa. Minun su- vussani muistettava mies on ollut maan- mittari Falck, joka saa aina palstatilaa, kun tulee kysymys hallinnon ja kansa- laisten yhteentörmäyksistä. Oikeuden- mukaisia ei juuri muistella, mutta paha teko pysyy mielessä sukupolvesta toi- seen. Katajaiset aidanseipäät ovat nyt vaihtuneet pykäliksi ja asetuksiksi, joil- la varjellaan heikonkin oikeutta.”

Pyykkikiven vieressä tarkastaja Falck kuuntelee välillä kalveten, välillä punoittaen, kertomustani. Kysyn, onko sukuasi tutkittu. Kuulen, ettei hän tiedä. Samannimisyys voisi tuoda yllätyksen, ja kannustan selvittämään. Täältä saisit lihaa luiden päälle, jota sukututkijat toi- vovat.

– Eiköhän mummu o keittäny perut ja paistannu soosin. Lähetään syömään, kehotan minä. Nuorempi Falck kävelee perässäni pihaan. Toivon hänen viisas- tuneen historiasta.

Nimimerkki Juho on kotiseutuneu- vos Seppo Unnaslahti Kuhmoisista. Hän on syntynyt vuonna 1949. Pai- kalliseen Kuhmoisten Sanomat-leh- teen hän on 17-vuotiaasta kirjoitta- nut omaan sukuunsa ja paikkakun- taan liittyvästä historiasta. Amma- tiltaan hän on maanviljelijä. Vuonna 2001 hänelle myönnettiin kotiseu- tuneuvoksen arvonimi. Tällä maan- mittausaiheisella pakinalla hän on voittanut Sukuviesti-lehden kirjoj- tuskilpailussa 2. palkinnon vuonna 2002.